

UDK: 343.983(497.16)
340.6(497.16)
Originalni naučni rad
Primljen: 05.04.2026.
Prihvaćen: 12.05.2026

RAZVOJ FORENZIČKIH NAUKA U CRNOJ GORI-AKTUELNI ASPEKT I PERSPEKTIVE

Aleksandar Ivanović¹

Apstrakt

U ovom radu je prikazan razvoj forenzičkih nauka u Crnoj Gori u pogledu institucionalne organizacije, tehničko-tehnološke opremljenosti i međunarodne saradnje. Takođe, navedeno je uvođenje forenzičkih standarda u Crnoj Gori i njihovo usaglašavanje sa odgovarajući standardima u Evropskoj Uniji. Dalje, u radu su date perspektive razvoja forenzičkih nauka u Crnoj Gori, kao jednoj od najvažnijih segmenata za razvoj pravosuđa i ispunjavanja pretpristupnih obaveza Crne Gore za članstvo u Evropsku Uniju, definisana pregovaračkim poglavljima 23 Pravosuđe i osnovna prava i 24 Pravda, sloboda i bezbednost, a samim tim i Crnogorskog društva u celini.

Ključne reči: bezbednost, enfsi udruženje, forenzičke nauke, pravosuđe, standard iso 17025

JEL: K14, K42, O33

Uvod

Pod forenzičkim naukama se podrazumeva skup naučnih principa i tehničkih metoda koje se primenjuju kod istraživanja krivičnih dela radi dokazivanja postojanja krivičnog dela i pomoći prvenstveno pravosuđu, da utvrdi počinioa krivičnog dela, odnosno forenzičke nauke podrazumevaju primenu naučnih metoda kod otkrivanja i tumačenja (veštačenja) materijalnih tragova, a pa se i stručnjaci koji obavljaju ove poslove nazivaju forenzičari. U demokratskim društvenim sistemima sa nezavisnim sudstvom, ispitivanja koja se vrše u

¹Aleksandar Ivanović, redovni profesor, Pravni fakultet, Podgorica, Crna Gora, E-mail: aleksandar.ivanovic@unimediterranean.net, ORCID ID: 0000-0002-8186-0883

forenzičkim laboratorijama i mišljenje forenzičkog stručnjaka postali su nezaobilazni za uspešan sudski proces i pravedno kažnjavanje. Dokaz dobijen pomoću forenzičkih analiza, često ima odlučujući uticaj na to da li će optuženi biti proglašen krivim ili ne, kao i na samo određivanje krivične sankcije. Krivične prijave koje u sebi ne sadrže forenzički/e dokaz/e najčešće i uglavnom završe kod tužioca, odnosno dalje se ne procesuiraju.

Sama reč forenzika potiče od naziva jednog trga u starom Rimu, koji se zvao *Forum Romanum*. Na pomenutom trgu su se izlagala mrtva tela kod kojih je smrt nastupila nasilnim putem. Tada su na samom trgu pristupale osobe koje su imale pojedina i posebna znanja o raznom oružju i/ili oruđu (zapovednici u vojsci, razne zanatlije i dr.) sa ciljem davanja mišljenja kako su i od čega nastale povrede na predmetnom lešu. Na osnovu tih pomenutih mišljenja utvrđivalo se ko je kada i na koji način zadao smrtonosne povrede. To je bila preteča izvođenja dokaznog postupka na osnovu mišljenja stručnih lica.

Savremena forenzička nauka zasniva se na Lokardovom principu razmene, koji je ovaj naučnik definisao kao sledeće načelo:

- Kada se dva objekta nađu u kontaktu, tada uvek među njima postoji prenos materije. Metode detekcije često nisu dovoljno osetljive da bi dokazale prenos materije ili je brzina raspada tako velika da dokaz prenosa nakon određenog protoka vremena nestane.

Ovde je dakle reč, u stvari o takozvanoj kontaktnoj teoriji ili teoriji transferacije, odnosno da svaki kontakt između čoveka i čoveka, čoveka i predmeta i predmeta i predmeta ostavlja trag jedno na drugo i obrnuto! Pomenuta Lokarova kontaktna teorija je dugo godina egzistirala umnogome samo u teoriji. Lokardova teorija kontakta je postavljena dvadesetih godina dvadesetog veka, a tragovi koji se odnose na ovu teoriju su najviše i uglavnom latentni (nevidljivi) mikrotragovi za čiju identifikaciju u to vreme nijesu postojale odgovarajuće tehnike i tehnologije. Krajem dvadesetog, a naročito početkom dvadeset prvog veka sa pojavom tehnika i tehnologija za identifikaciju mikrotragova kao što su metode DNK identifikacija, skenirajuća elektronska mikroskopija (sa mogućnošću uveličavanja i do 300.000 puta), savremene hromatografske metode za kvalitativnu i kvantitavnu identifikaciju i druge metode, a naročito razvojem informacionih tehnologija pomoću kojih se komparacija tragova sa lica mesta i tragova iz baze podataka obavlja brzo i precizno, Lokarova teorija kontakta se na efikasan i efektivan način primenjuje u praksi.

Razvoj savremenih i sofisticiranih tehnika i tehnologija i njihova primena u forenzičkim naukama, dovodi do toga da (skoro) svaka naučna disciplina dobije svoju forenzičku dimenziju. U tom procesu forensizacije nauke, savremene

forenzičke institucije postaju *de facto* forenzičko naučni instituti sa visoko obučanim zaposlenicima širokog naučnog spektra, prvenstveno iz oblasti hemije, biologije, tehnologije, farmacije, balistike, daktiloskopije i drugih naučnih disciplina kao i sa savremenom i sofisticiranom opremom za identifikaciju svih vrsta materijalnih tragova sa lica mesta raznoraznih krivičnih dela.

Istorijski razvoj forenzičkih nauka u Crnoj Gori

Nakon Drugog svetskog rata, poslovi kriminalističkih istraživanja, ispitivanja i veštačenja u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, razvijali su se i organizaciono pozicionirali u (tadašnjim) Sekretarijatima unutrašnjih poslova. Pa je tako u Socijalističkoj Republici Crnoj Gori u okviru Sekretarijata unutrašnjih poslova na Cetinju, 1954. godine, nabavkom balističkog komparativnog mikroskopa, započeo rad na balističkim, mehanoskopskim, a ubrzo i grafološkim i ostalim kriminalističko tehničkim veštačenjima. Relativno brzo nakon toga u (tadašnjem) Titogradu, takođe, u okviru Sekretarijata unutrašnjih poslova, formiran je Centar za kriminalistička veštačenja, koji je egzistirao u Sektoru kriminalističke policije u okviru koga su se obavljala balistička, mehanoskopska, hemijska, grafološka, daktiloskopska i druga veštačenja. Nesporna ekspanzija forenzičkih nauka, naročito početkom dvadesetprvog veka, nije zaobišla Crnu Goru. Aktivno se uključujući u razvoj primenjenih tehnika i tehnologija iz oblasti forenzičkih nauka, a naročito prateći trendove i procese usklađivanja obavljanja poslova forenzike u Evropi u Crnoj Gori je 2008. godine, započeo sa radom Forenzički centar. Forenzički centar je samostalna organizaciona jedinica, koja se nalazi u okviru Uprave policije, Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore. U Forenzičkom centru egzistiraju organizacione jedinice (grupe) u okviru kojih se obavljaju sledeća forenzička ispitivanja, analiziranja i veštačenja iz oblasti: digitalne forenzike, ispitivanja rukopisa i dokumenata, mahanoskopije, požara i eksplozija, balistike, DNK, hemije i daktiloskopije.

Aktuelni segment razvoja Forenzičkih nauka u Crnoj Gori

Crna Gora je od 2010. godine kandidat za članstvo u Evropskoj Uniji, a usklađivanje u oblasti pravosuđa definisana pregovaračkim poglavljima 23 Pravosuđe i osnovna prava i 24 Pravda, sloboda i bezbednost, predstavljaju osnovnu materiju o kojoj se pregovara u ovom poglavlju, a odnosi se na ispunjavanje kriterijuma koji su osnovni preduslov daljih evropskih integracija u procesu pristupanja. U ispunjavanju merila iz pomenutih pregovaračkih poglavlja 23 i 24, značajnu ulogu imaju i forenzičke nauke, naročito u delu oblasti borba protiv organizovanog kriminala i korupcije. Prateći trendove i

okvirne odluke Evropske Unije, Forenzički centar je već 2009. godine, ispunio zahtevne kriterijume za učlanjenje i postao punopravni član ENFSI¹ (Evropske mreže forenzičkih naučnih institucija). Dalji razvoj forenzičkih nauka u Crnoj Gori je tekao u pravcu ispunjavanja evropskih standarda. Standardizacija i unifikacija poslova forenzičkih nauka u Evropi je počela iz praktičnih i pragmatičnih razloga. Naime, operativna međudržavna saradnja predstavlja *conditio sine qua non* uspešnih i efikasnih međunarodnih istraga krivičnih dela terorizma i korupcije. Pomenuta saradnja se najviše i uglavnom odnosi na međudržavnu razmenu forenzičkih podataka kao što su DNK profili, otisci prstiju i ostali forenzički biometrijski podaci pa se često u praksi dešava da se forenzički podaci koji su dobijeni u laboratoriji jedne države, koriste kao dokaz u policiji i na sudu druge države. Pomenuto dovodi do neizostavne potrebe uvođenja jednakog i jedinstvenog standarda iz oblasti forenzičkih nauka u Evropi. Iz tog razloga, Savet Evropske Unije je već 23.06.2008. godine, doneo Odluku 208/615/JHA „Pojačavanje prekogranične saradnje, posebno u borbi protiv terorizma i prekograničnog kriminala“. Na osnovu pomenute odluke, države članice Evropske Unije započinju efikasniju razmenu forenzičkih baza podataka, a samim i tim i efikasniju identifikaciju počinitelaca krivičnih dela iz oblasti terorizma i prekograničnog kriminala. Primenom u praksi pomenute Odluke Saveta Evropske Unije, vremenom se ukazala potreba za njenom modifikacijom iz razloga operativne prihvatljivosti i zakonske normiranosti. Pa je Savet Evropske Unije, doneo 30.11.2009. godine, Odluku 2009/905/JHA, pod nazivom *Odluka o akreditaciji forenzičkih laboratorija*. Pomenutom Odlukom se obavezuju forenzičke laboratorije da izvrše akreditaciju po međunarodnom standardu ISO 17025, sa rokom akreditacije DNK laboratorija do 30.11.2013. godine, akreditacije daktiloskopskih laboratorija (forenzičke laboratorije za veštačenje otisaka prstiju) do 30.11.2015. godine i da će Savet Evropske Unije, do kraja 2018. godine izvršiti kontrolu primene ove odluke u državama članicama Unije. Šta pomenuto znači u praksi? Znači da se od kraja 2015. godine na sudovima u državama Evropske Unije neće priznavati forenzički dokaz koji je dobijen u neakreditovanoj forenzičkoj instituciji!

Crna Gora nije član Evropske Unije, ali je kandidat za članstvo, a što se tiče forenzičkih nauka, članica je ENFSI udruženja, koje je pred svoje članice stavio imperativ akreditacije laboratorija članica do kraja 2014. godine u protivnom će

¹ ENFSI (European Network of Forensic Sciences Institute). ENFSI je naučna i stručna organizacija koja je od strane Evropske Unije zadužena za razvoj i kontrolu poslova forenzičkih nauka u državama članicama Evropske Unije i državama kandidatima za članstvo. Status punopravnog članstva u ovo jedinstveno, respektabilno i referentno udruženje trenutno imaju 74 forenzičke institucije (laboratorije) iz 39 država Evrope.

izgubiti članstvo, a samim tim i poverenje u njihov rad i rezultate veštačenja materijalnih tragova kao dokaza! Ispunjavajući veoma zahtevne uslove ENFSI-a i međunarodnog standarda ISO 17025, Forenzički centar Crne Gore je 2014. godine ispunio sve tražene uslove koje zahteva pomenuti standard kvaliteta i od strane Akreditacionog tela Crne Gore dobio sertifikat o akreditaciji Li 14/19 od 25.12.2014. godine. Vremenom je Forenzički centar Crne Gore širio obim akreditacije pa je trenutno akreditovano šest Grupa (organizacionih jedinica) i to: Grupa za hemijska ispitivanja, Grupa za DNK analize, Grupa za hemijska ispitivanja daljine pucanja i utvrđivanje GSR čestica, Grupa za daktiloskopska ispitivanja, Grupa za balistička ispitivanja i Grupa za ispitivanje uzroka požara i eksplozija i vršenja uviđaja u okviru kojih egzistira 15 forenzičkih metoda, akreditovanih po standardu ISO 17025. Iz pomenutog je lako izvesti zaključak da Crna Gora ispunjava uslove kadrovske osposobljenosti i tehničke opremljenosti za ravnopravnu međunarodnu saradnju u oblasti sprovođenja međudržavnih kriminalističkih istraga sa državama Evropske Unije i drugima i da je punopravan i aktivan učesnik u borbi suzbijanja prekograničnog kriminala i terorizma u institucijama kao što su prvenstveno Europol i Interpol.

Institucionalni okvir Forenzičkih nauka u Crnoj Gori

Kao što je i pomenuto poslovi forenzike se u Crnoj Gori obavljaju u Forenzičkom centru, koji je samostalna organizaciona jedinica u sastavu Uprave policije, Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore. U vezi te i takve organizacione pozicije, odnosno da se poslovi forenzičkih nauka obavljaju u okviru Uprave policije, često se postavlja sledeća dilema: kako to da se u okviru organa koji učestvuje u obradi i podnošenju krivične prijave (Uprava policije) istovremeno obavljaju i forenzička veštačenja na osnovu kojih se formiraju dokazni predlozi u tim prijavama? Prije nego sagledamo suštinu pomenute dileme da vidimo kakva je praksa institucionalnog okvira forenzičkih nauka u državama okruženja Crne Gore, odnosno Evrope i Evropske Unije, odnosno organizaciono pozicioniranje poslova forenzičkih nauka u tim državama? Pa se tako u svim državama Zapadnog Balkana (države nastale raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Albanija) forenzičke laboratorije nalaze u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno policije¹. Kakav je institucionalni oblik poslova forenzičkih nauka u državama Evrope, prikazano je u sledećoj tabeli (podaci ENFSI udruženja).

¹ Interesantno je navesti primer Bosne i Hercegovine koja se sastoji od dva entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republike Srpske). Poslovi forenzike su organizaciono pozicionirani na državnom nivou u Agenciji za forenzička ispitivanja i veštačenja, dok se u pomenutim entitetima forenzičke laboratorije organizaciono nalaze u Ministarstvima unutrašnjih poslova, odnosno u policiji. Dalje, u okviru Federacije Bosne i Hercegovine se nalaze kantoni, njih

Tabela 1- Prikaz organizacionog pozicioniranja forenzičkih laboratorija u državama Evrope.

Države u kojima su forenzičke laboratorije u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova	Države u kojima su forenzičke laboratorije u okviru drugih institucija	Državne institucije
Albanija Austrija Azerbejdžan Bosna i Hercegovina Hrvatska	Azerbejdžan* Ukrajina* Rusija*	Ministarstvo pravde
Kipar Češka Danska Francuska Gruzija	Jermenija Finska Gruzija* Latvija* Rumunija*	Nacionalni forenzički biro

ukupno 10 i svi imaju Ministarstva unutrašnjih poslova u okviru kojih se obavljaju poslovi forenzičkih veštačenja.

Grčka		
Italija		
Latvija		
Litvanija		
Malta		
Nemačka		
Crna Gora	Belgija	
Norveška	Bugarska	
Poljska	Estonija	
Portugal	Mađarska	Nacionalni (nezavisni) forenzički institut
Moldavija	Irska	
Severna Makedonija	Litvanija*	
Rusija	Holandija	
Rumunija	Švajcarska	
Srbija		
Slovačka		
Slovenija		
Španija		
Švedska		
Turska		
Ukrajina		
Ujedinjeno Kraljevstvo		

Izvor : obrada autora

U državama označenim * postoje forenzičke laboratorije, organizaciono pozicionirane i u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova i u okviru Ministarstva pravde i kao nacionalni (nezavisni) instituti.

Iz tabele vidimo da se u 32 (78%) od ukupno 41 države Evrope, forenzičke laboratorije organizaciono nalaze u Ministarstvima unutrašnjih poslova, odnosno u sastavu policije. Korisno je pomenuti da je, između ostalog, Forenzička laboratorija Švedske (sa sedištem u Linčopingu), dugo godina organizaciono bila pozicionirana u Ministarstvu pravde i da je 2015. godine, prešla u sastav policije iz razloga veće efikasnosti. U prilogu pozicione organizovanosti forenzičkih laboratorija u sastavu Ministarstva unutrašnjih

poslova, odnosno policije, interesantno je iskustvo Estonije (punopravna članica Evropske Unije od 2004. godine). Naime, od 2008. godine u Estoniji je formiran savremeni i impozantni Forenzički institut (Estonian Forensic Sciences Institute), koji je organizaciono pozicioniran u sastavu Ministarstva pravde. Pomenuti Forenzički institut, impozantan je po tome što je u svom sastavu objedinio forenzičke laboratorije iz Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde i Ministarstva zdravlja. Međutim, vremenom je praksa pokazala da se broj predmeta koji ovaj Forenzički institut dobija za forenzičku obradu, smanjuje iz godine u godinu. Uzrok tome nije bio smanjenje broja krivičnih dela i samim tim smanjenje zahteva za forenzička veštačenja. Ne, već je iz razloga efikasnosti i operativnosti rasvjetljivanja činjenica kod izvršenih krivičnih dela, Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno policija, u svom sastavu uvela balističku forenzičku laboratoriju, zatim laboratoriju za mehanoskopska i druga forenzička ispitivanja i veštačenja.

U obrazloženju navedene činjenice da se u 78% država Evrope, forenzičke laboratorije nalaze u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno policije, od koristi je navesti slučaj iz Republike Hrvatske. Naime, Ustavni sud Republike Hrvatske susreo se između ostalog i sa prigovorom da su dokazi dobijeni veštačenjem u Centru za veštačenja „Ivan Vučetić“, koji je samostalna organizaciona celina Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), nezakoniti iz razloga što je pomenuto da je Centar za veštačenja u sastavu MUP-a, a to Ministarstvo učestvuje u obradi krivičnih predmeta i podnošenju krivičnih prijava. Podnosioci prigovora su, između ostalog, naveli da Državni tužilac, policija i Centar za veštačenja imaju istog poslodavca (Vlada Republike Hrvatske) pa se ne može smatrati pravičnim suđenje kada veštačenje sprovodi državno telo koje ima istog poslodavca kao i državni tužilac i policija koji su u svakom slučaju zainteresovani za ishod krivičnog postupka. Ustavni Republike Hrvatske sud je u predmetu U-III-1270/2013 od 25. februara 2015. godine, na kraju zaključio sledeće: „zakonitost veštačenja Centra pozivanjem na povredu nepristranosti veštaka i neovisnosti njihova rada samo iz razloga što on formalnopravno pripada organizacijskoj strukturi MUP-a, nije postojećom argumentacijom dovedena u pitanje“. Pomenuta argumentacija kojom Ustavni sud Republike Hrvatske ne dovodi u pitanje povredu nepristranosti veštaka koji pripadaju organizacionoj strukturi MUP odnosi se na sledeće:

- Centar za kriminalistička veštačenja „Ivan Vučetić“ MUP-a Hrvatske je punopravni član ENFSI-a. Navedeno je da je ENFSI krovna organizacija nacionalnih forenzičkih institucija Evrope i prepoznata je kao eminentna institucija za forenzičke nauke koja obezbeđuje kvalitet, razvoj i implementaciju forenzičkih nauka.

- Centar je akreditovan u skladu sa međunarodnim standardom ISO 17025. Dobijanje statusa akreditovane laboratorije uključuje ispunjavanje svih zahteva standarda ISO 17025. Izrada i priprema kompletne dokumentacije sistema upravljanja, izrada i primena pisanih procedura za sprovođenje metoda veštačenja, validacija metoda veštačenja, usmeravanje i redovni nadzor ispravnosti svih instrumenata, učešće u međunarodnim ispitivanjima osposobljenosti, samo su neki od zahteva koje Centar za veštačenja sprovodi kako bi kvalitet svojih ispitivanja i veštačenja održao na najvišem nivou.
- Ustavni sud je utvrdio da podnosilac krivične prijave u konkretnom slučaju nije Centar za veštačenja, već Policijska uprava (u ovom slučaju Zagrebačka), Sektor kriminalističke policije, Odeljenje organizovanog kriminaliteta, dok nije zabeležen slučaj u praksi da je Centar za veštačenja podnosio krivične prijave.

Pomenutu argumentaciju koju je Ustavni sud Republike Hrvatske naveo kao zaključak kojim se ne dovodi u pitanje povreda nepristrasnosti veštaka koji organizaciono pripadaju MUP-u, podrazumevaju sve forenzičke laboratorije Evrope (članice ENFSI), među njima i Forenzički centar Uprave policije, MUP-a Crne Gore.

Perspektive razvoja forenzičkih nauka u Crnoj Gori

Razvoj Forenzičkih nauka u Crnoj Gori u budućnosti bi se odnosio na:

- institucionalno jačanje, koje bi podrazumevalo organizovanje svih vrsta forenzičkih ispitivanja i veštačenja u okviru institucija koje su akreditovane po odgovarajućim međunarodnim standardima kvaliteta.
- međunarodnu saradnju, pod kojom se prvenstveno misli na implementaciju projekta ENFSI-a, pod nazivom EFSA 2030 (Evropski forenzički naučni prostor). Pomenuti projekat ima ambiciju da unifikuje i standardizuje sav forenzički rad i ulogu forenzičkih nauka u državama Evropske unije i državama čije su forenzičke laboratorije članice ENFSI (među njima je i Crna Gora), odnosno da forenzičko postupanje od rada na licu mesta krivičnog dela, pa sve do odbrane nalaza i mišljenja forenzičara na sudu, bude pouzdano, transparentno, nepristrasno i robusno (ponovljivo). projekat vizije Evropskog forenzičkog naučnog prostora do 2030. godine, striktno se odnosi na tri stuba.

Prvi stub nosi naziv „U susret sa budućnošću“ i sastoji se od 5 celina:

1. Biometrija – omogućava individualizaciju i autentifikaciju osobe na osnovu skupa prepoznatljivih i proverljivih podataka, a koji su jedinstveni i karakteristični samo za tu osobu.
2. Primena veštačke inteligencije (AI, Artificial Intelligence) u forenzičkim naukama. Ovaj deo projekta baviće se nastojanjima da se simulira ljudsko kognitivno razmišljanje i donošenje odluka u forenzici.
3. Novi instrumenti i procedure za istraživanje lica mesta. Primenom savremenih tehnika i tehnologija dolazimo do izmeštanja forenzičkog procesa iz laboratorije na lice mesta. Ovim projektom ENFSI će raditi na razvoju metoda koje će već na licu mesta moći da vrše analize i daju odgovore na krucijalna pitanja koja se traže uviđajem: kako se desilo delo, kretanje i ponašanje izvršioca i žrtve i na kraju identifikacija počinioaca.
4. Utvrđivanju bioloških i hemijskih dokaza uz pomoć nove metode i analize „omics“. Ovde se radi o identifikaciji velikih molekula kao što su proteini ili metaboliti pomoću kojih možemo dobiti informacije o ljudima, njihovim aktivnostima i okolini.
5. Primena novih tehnologija i novih naučnih i tehničkih saznanja kao što su nano nauka i nano tehnologija u forenzici.

Drugi stub odnosi se na jačanje uticaja forenzičkih rezultata. U okviru ovog stuba predmetnog projekta koji se odnosi na jačanje, primenu i značaj forenzičkih rezultata, tri su celine:

1. Pravilno tumačenje rezultata rada forenzičara. To se odnosi na razumevanje rezultata ispitivanja gde može doći do kontaminacije, promene i/ili izmene dokaznog materijala.
2. Razmena forenzičkih podataka između forenzičkih institucija ali i između država i različitih pravnih sistema, gde je potrebno postići unificiranost u proceduri razmene kako bi se uspostavili jedinstveni standardi.
3. Podizanje svesti i nivoa znanja istražnih organa u oblasti nezakonitih migracija, trgovine ljudima i krijumčarenja.

Treći stub naslovljen je kao „Dokazivanje pouzdanosti forenzičkih rezultata“ i sastoji se iz tri celine:

1. Razumevanje stepena greške u subjektivnim analizama i prilikom prezentovanja rezultata neforenzičarima (sudijama, advokatima, tužiocima i ostalim korisnicima forenzičkih analiza).

2. Razumevanje načina kojima ljudski faktor utiče na odluke svih nivoa forenzičkog istražnog procesa, od lica mesta krivičnog dela do glavnog pretresa na sudu.
3. Treći segment ovog stuba odnosi se na obezbeđivanje kvaliteta i kompetencija forenzičkih rezultata koji moraju biti isti unificirani i standardizovani u cijeloj Evropi (države EU i ostale države čije su forenzičke laboratorije članice ENFSI) imale usku saradnju sa akademskom zajednicom sa ciljem implementacije forenzičkih nauka u visokoobrazovni sistem Crne Gore. Primarni cilj bi bio uvođenje predmeta iz oblasti forenzičkih nauka u studijski plan i program na svim nivoima akademskih studija (osnovne, master i doktorske studije). Trenutno ni na jednom fakultetu u Crnoj Gori se ne izučava predmet pod nazivom Forenzičke nauke.

Donedavno je na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore u Podgorici, postojao studijski program Bezbednost i kriminalistika (prestao sa upisom studenata 2017. godine) u okviru kojeg su se izučavali premeti: Kriminalističke ekspertize (II godina osnovnih studija), Kriminalističke identifikacije i Kriminalističke procedure (specijalističke studije Kriminalističko suprotstavljanje savremenim oblicima kriminaliteta) koji su u sebi sadržavali veliki deo oblasti iz Forenzičkih nauka. Sledeći cilj razvoja forenzičkih nauka u saradnji sa akademskom zajednicom, odnosio bi se na zajednički rad forenzičkih institucija, univerziteta i istraživačkih centara kroz razvoj novih metoda, tehnologija i standarda koji doprinose efikasnijem otkrivanju i dokazivanju krivičnih dela. Pomenuti projekti razvoja Forenzičkih nauka u saradnji sa akademskom zajednicom odnosili bi se prvenstveno na razvoj digitalne forenzike i veštačke inteligencije.

Zaključak

Razvoj forenzičkih nauka u Crnoj Gori predstavlja jedan od ključnih elemenata savremenog sistema krivičnog pravosuđa i efikasne borbe protiv organizovanog kriminala, korupcije i terorizma. Analizirajući razvoj forenzičkih nauka u Crnoj Gori, zaključuje se da je poslednjih dvadesetak godina ostvaren značajan napredak kako u institucionalnim okvirima, dalje u primeni savremenih tehnika i tehnologija, a naročito u implementaciji međunarodnih standarda i usklađivanja sa legislativom Evropske Unije. Poslednje je od izuzetne važnosti u kontekstu međunarodne pravosudne saradnje, a naročito za ispunjavanje pretpristupnih obaveza Crne Gore za punopravno članstvo u Evropskoj Uniji.

U cilju daljeg unapređenja forenzičkih nauka u Crnoj Gori, izdvojili bi preporuku koja se odnosi na jačanje obrazovnog i stručnog kadra u oblasti forenzičkih nauka. To podrazumeva unapređenje specijalizovanih studijskih programa na univerzitetima, organizovanje stručnih obuka, seminara i međunarodnih edukacija, kao i podsticanje interdisciplinarnog pristupa koji povezuje pravne, prirodne i tehničke nauke. Dalje bi kao preporuka bilo značajno unapređivanje sistema akreditacije forenzičkih institucija u Crnoj Gori i standardizacija procedura u skladu sa međunarodnim normama kvaliteta (tu se prvenstveno misli na oblasti veštačenja koja nisu u okviru Forenzičkog centra, a značajna su za pravosudne postupke, kao što su ekonomsko-fnansijska, saobraćajna, sudsko-medicinska, građevinska i druge vrste veštačenja). Standardizacija i kontrola kvaliteta doprinose pouzdanosti forenzičkih nalaza i jačanju poverenja pravosudnih organa u naučne dokaze.

Sve do sada navedeno ukazuje na to da su forenzičke nauke u Crnoj Gori, svojim sistemskim pristupom, jačanjem institucionalnih kapaciteta i integracijom savremenih naučnih dostignuća poslednjih dvadesetak godina, postale jedan od najvažnijih oslonaca savremenog krivičnog pravosuđa i efikasne borbe protiv kriminala i po svemu do sada konstatovanom, slobodno možemo reći da je što se tiče forenzike, Crna Gora već u Evropskoj Uniji.

Literatura:

1. Council Framework Decision 2009/905/JHA of 30 November 2009 on the accreditation of forensic service providers performing laboratory activities (Official Journal of the European Union of 2009, L322/14) [hereinafter: the Framework Decision].
2. Danilo Ćupić, Aleksandar Ivanović, Safet Korać (2024). Visokoškolsko obrazovanje iz oblasti kriminalistike u Crnoj Gori-aktuelno stanje i tendencije. Policijs u obrazovnom sistemu. Zbornik radova. Uprava za policijsko obrazovanje Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Banja Luka.
3. De Kinder, J., Pirée, H., „The future of the forensic science providers – timeto re-think our structures?“, Forensic Sci. Int., 2020, 316. Article 110471, 10.1016/j.forsciint.2020.110471.
4. Delgado, Y., Price, B., Speaker, P., Stoiloff, S., „Forensic intelligence: data analytics as the bridge between forensic science and investigation“ Forensic Sci. Int.: Synergy, 3 , 2021, Article 100162, 10.1016/j.fsisyn.2021.100162 pristup 3. X 2024.

5. Direct grants-“Monopoly programmes (direktni grant za monopolski program)“, <https://enfsi.eu/projects/monopoly-programmes-mp/>, pristup 02. X 2024.godine.
6. Dow, D., „The future of crime labs and forensic science“, *Houst. Law Rev.*, 57 (3) ,2020, pp. 467-474 <https://houstonlawreview.org/article/12187-introduction-the-future-of-crime-labs-and-forensic-science>, pristup 3. X 2024.
7. Dzierżanowska, J., „Accreditation of Forensic Laboratories“, *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie*, vol. XVI, 2023, no. 2, 2023, pp. 41-53 <https://doi.org/10.32084/tkp.6355> Eesti kohtuekspertiisi instituut, <https://www.ekei.ee/et>, pristup 04. X 2024.godine.
8. European Network of Forensic Science Institutes ENFSI Vision of the European forensic science area 2030 <https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2021/11/Vision-of-the-European-Forensic-Science-Area-2030.pdf> , pristup 01.X 2024.godine.
9. Gamette, M., „Improving forensic science integration: a Director's perspective“, *Forensic Sci. Int.: Synergy*, 2 ,2020, pp. 183-186, 10.1016/j.fsisyn.2020.05.005.
10. Ivanović Aleksandar (2024). Predlog za formiranje visokoškolske institucije iz oblasti bezbjednosti/policije u Crnoj Gori. *Crnogorska revija za bezbjednost*. Godina 2, broj 2.
11. Ivanovic, Aleksander B., „Akredytacja jako jeden z czynników gwarantujących jakość pracy laboratoriów kryminalistycznych“ ,*Problemy Kryminalistyki*, 2019, 304:15-23
12. Kovacs, G., Nogel, Monika, „The Accreditation of Forensic Laboratories as Component of Realizing the European Forensic Science 2020 Concept“, *European Police Science and Research Bulletin*, ISSUE 10 SUMMER, 2014.
13. Marija Tasić, Aleksandar Ivanović, Tanja Kesić, Ivana Bjelovuk, *Modernization of the law enforcement system: The use of contemporary artificial intelligence tools in crime prevention and suppression. Serbian political thought. Institute for political studies.* ISSN 0354-5989 UDC 32 No 6/2025. XXXII vol. 94.
14. McAndrew, W., Speakre, P., Houck, M., „Interpol Review of Forensic Management“, *Forensic Sciences International: Synergy*, Volume 6, 2023.100301. Members, <https://enfsi.eu/about-enfsi/members/>, pristup 03.X 2024.godine.

15. Mr. Branka Sekulić, Prof. dr Aleksandar Ivanović (2025). „Primjena vještačke inteligencije u kriminalističkom profilisanju izvršilaca krivičnih djela“. Zbornik radova sa naučno-stručne konferencije „Vještačka inteligencija kao pokretač razvoja nerazvijenih područja: Mogućnosti i perspektive“. Novi Pazar 2025.
16. Nataliia Filipenko, Aleksandar Ivanović (2025). Role of the Ministry of Justice of Ukraine in the formation of a system of forensic science support for justice (Review Article). Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокариуса», 2025. Вип. 2 (39). С. 44-58.
17. Nogel, M., Kovacs, G., Czebe, A., Padar, Z., „A work in progress - accreditation of forensic DNA laboratories as a part of the ‚European Forensic Science Area 2020 (EFSA 2020)‘ concept“, Forensic Science International: Genetic Supplement Series, Volume 7, Issue 1, December 2019, Pages 836-837.
18. Rakočević, V., Ivanović, A., Maver, D, „Forenzična akreditacija v Evropskih država“, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 68(3), 2017, 298-307.
19. Ross, A., Neuteboom, W., „Implementation of quality management from a historical perspective: the forensic science odyssey“, Aust. J. Forensic Sci., 53 (3) ,2021, pp. 359-371, 10.1080/00450618.2019.1704058
20. Rybicki, Paweł, „Nowe idee na polu standaryzacji – czy akredytacja laboratoriów kryminalistycznych powinna być obowiązkowa?“, Problemy Kryminalistyki, 2009, 265:5-18.
21. Vision of the European Forensic Science Area 2030, <https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2021/11/Vision-of-the-European-Forensic-Science-Area-2030.pdf>, pristup 04.X 2024.godine.

DEVELOPMENT OF FORENSIC SCIENCES IN MONTENEGRO - CURRENT ASPECT AND PERSPECTIVES

Abstract

This paper presents the development of forensic sciences in Montenegro in terms of institutional organization, technical and technological equipment and international cooperation. Also, the introduction of forensic standards in Montenegro and their harmonization with the corresponding standards in the European Union were mentioned. Further, the paper presents the perspectives of the development of forensic sciences in Montenegro, as one of the most important segments for the development of the judiciary and the fulfillment of Montenegro's pre-accession obligations for membership in the European Union, defined by the negotiation chapters 23 Justice and basic rights and 24 Justice, freedom and security, and thus the Montenegrin society as a whole.

Keywords: *enfsi association, forensic sciences, iso 17025 standard, justice, security*

JEL: *K14, K42, O33*

